

M. Saim UYSAL

Pandemi sonrası gelir eşitsizliği

16.5.2020

Covid-19 salgını tüm dünyayı kapsamış durumda. Ülkemizdeki gidişatı eğrinin yataylaşması yönünde. Sıkı önlemler sonuç verdi. Önlemlerin gevşemesi ekonominin canlanması açısından zorunlu. Ancak ikinci dalga kuşklarını da beraberinde getiriyor. Salgın sonrası herkesin tekrarladığı söylem; hiçbir şey eskisi gibi olmayacak. Bu haftaki yazımızın konusu salgından sonrası gelir eşitsizliğinin daha da artacak olması. Daha önce IMF ve akademisyenlerin ortak bir çalışması mevcut. (13 Mayıs tarihli Dünya gazetesi Levent Alkan) Bu çalışmada 1961-2017 dönemi ve 175 ülkede SARS, MERS, H1N1, HIV gibi küresel salgınlardan sonraki 5 yıl incelenmiş ve ülke gelir dağılımlarının pandemi sonrasında ciddi oranda bozulduğu sonucuna varılmıştır. Gelir dağılımı genellikle GİNİ katsayısı ile ölçülüyor. Bu katsayı (1)e yaklaştıkça eşitsizlik ve adaletsizlik artıyor. Araştırma döneminde GİNİ katsayıları %1,25 kadar artmış. COVID-19 sonrası dönemde bu eşitsizlik ve gelir dağılımının daha da bozulacağı bekleniyor. Bunun nedenleri; daralan ekonomiler, düşen talep ve kapasiteler, büyük oranda artacak işsizlik oranları, azalan yatırımlar, tedarik zincirlerindeki bozulmalar ve ticaret hacmindeki büyük oranda beklenen düşüşler. Ülkemizde Covid-19 öncesinde de makroekonomik dengesizlikler mevcuttu. Salgın sonrasında kamu gelirlerindeki keskin düşüşler, büyük oranda borçlanma artışları ve yeni vermeye başladığımız cari açıklar alt gelir gruplarının geçimlerini aşırı zorlayacak. Birleşmiş Milletler 2020'nin ikinci yarısını kapsayan "Dünya Ekonomik Durumu ve Beklentiler Raporu"nu yayınladı. Bu rapordaki öngörülere göre 1930 "Büyük Ekonomik Buhan"dan bu yana en keskin daralma olacak. Son 4 yıldaki 8,5 trilyon dolarlık ekonomik kazanımlar 2020-2021 yıllarında yok olacak. Uluslararası ticaret bu yıl %15küçülecek. Yoksulluk ve gelir eşitsizliği daha da artacak. Büyük ihtimalle %56sı Afrika'da olmak üzere 34,3 milyon kişi "aşırı yoksulluk" sınırının altına düşecek. Ülkemizde de işsizlik oranlarımız uzun yıllardır çift hanelerde seyrediyor. BETAM direktörünün yaptığı açıklamalara göre salgın sonrasında en az 3 milyon insan işlerini kaybedecek. İşsizlik oranı %25i geçecek, halen %25 olan genç işsizlik oranı ise %40a ulaşabilecek.

Bu tespitlerden çıkaracağımız sonuç ülkemizdeki eşitsiz ve adaletsiz olan gelir dağılımımızın daha da bozulacağı hususudur. Bu konu kapitalist sistemin en büyük açmazlarından birisidir. (Gözlem gazetesi 14.02.2020 tarihli yazımız) Kapitalist sistemi eleştirileri ile tanınan Thomas Piketty, “21. Yüzyılda Kapital” adlı eserinde bu konudaki tespitini “Sermaye getiri oranının gelir ve üretimdeki artış oranından daha büyük” olmasına bağlamakta ve çözüm olarak “sermayeye yıllık artan oranlı bir vergi uygulanmasını” önermektedir. Salgın sonrası ekonomik, sosyal ve hukuki yapılar şekillenirken bu tür çözüm arayışları uzunca bir süre tartışılacak.

Ekonomik karar mercileri salgın etkilerini azaltmak için milli gelirin %5’i oranında 240 milyar tutarında önlemler paketi açıklamıştır. Ancak bu önlem tutarının çok az bir yüzdesi hane halkına ve vatandaşlara doğrudan gelir ödemesi şeklindedir. Büyük çoğunluğu kredi kolaylıkları borç ve ödeme ertelemeleri şeklinde. Salgın sonrası artacak işsizlik ve ekonomik küçülmeler sonrasındaki gelir ve servet eşitsizliğini göz önüne alacak olursak doğrudan gelir desteğinin sıkıntıları hafifletmede ve çöken iç talebi harekete geçirmede daha etkili olacağı açıktır.

Sadece vatandaşlık ölçüsünden hareketle koşulsuz tüm bireylere düzenli bir nakit geliri ifade eden “Vatandaşlık Geliri” ödemesi tartışmaları var olan gelir eşitsizliği ve servetin adaletsiz dağılımlarını hafifletmek amacıyla yapılmaktadır. Başkaca gelir kaynaklarına sahip olup olmamayı dikkate almadan yapılması gereken bu ödeme türü salgın sonrası küresel gündeme gelmelidir. John Stuart Mill ve Bertrand Russel’in destekledikleri bu kavram, üretkenlik sonrası “Refah” düşüncesinin ürünü olacaktır.